

Kort sagt

Skolevolden

En årsak til vold i skolen

I oppveksten min i Nederland og Sverige var det ikke uvanlig at vi barn ble utsatt for fysisk vold både fra mor og far. Slik levde mange barn i en fryktkultur. Som lærer i over 50 år opplevde jeg selv mange episoder der noen foreldre innimellom, men også systematisk, brukte vold som en del av oppdragelsen. Dette skjedde i hjem fra ulike kulturelle lag og nasjonaliteter.

Voldsutøvelse mot barn fører til at volden eller den opparbeidede voldskapitalen tas med til klasserommet. Barnet har lært seg at vold er en løsning ved uenigheter eller for å sette seg i respekt.

Da jeg var ung lærer tidlig på 1970-tallet, var vold i hjemmet ikke noe ukjent. Men skolen klarte ofte å lokalisere hvilke hjem det var snakk om, for så å sette inn tiltak. Det var langt mer enighet i det norske samfunnet om hvordan man skulle te seg i det offentlige rom, inklusive skolen.

Dagens situasjon er langt mindre oversiktlig. Det homogene samfunnet, med en konsensus om grunnleggende verdier og kjøreregler for omgang med hverandre, er blitt til et samfunn med mange nyanser og svar på hva som er akseptabel adferd. Det som er god tatt ett sted, blir sanksjonert et annet sted.

Både i Norge og i Sverige har myndighetene arbeidet med utredninger om hvordan samfunnet skal reagere på vold innenfor hjemmets fire vegger (Riksrevisjonen (Dokument 3:8 (2021-2022) og SOU 2022:70 En oppvåxt fri från våld). Men hverken i Norge eller i Sverige har man undersøkt sammenhengen mellom omfanget av den volden barn opplever i hjemmet, og den de tar med seg til skolen.

Clemens Saers

pensjonert lærer

Voldsutøvelse mot barn fører til at volden eller den opparbeidede voldskapitalen tas med til klasserommet

Meninger
Kunstig intelligens

Uten oversetterne ville Jon Fosse vært en utkantforfatter som bare ble lest av spesielt interesserte. Og italienske studenter med svartmetallfascinasjon, ifølge innleggsforfatteren. Bildet er fra årets bokmesse i Frankfurt. Foto: Arne Dedert, DPA/NTB

Debatt

Hilde Lyng

Foreningsleder, Norsk Oversetterforening

Mennesker
oversetter,
maskiner
kalkulerer

Kjære bokleser! Språket vårt bruker vi til alt fra handlelister til øyekirurgiprocedyrer. Skjønnlitteratur er ikke like matnyttig som en god handleliste, og du trenger ikke lese «Flaskesamlaren» av Jon Fosse for å få pantet tomflaskene dine. Ingen får bedre syn om diktsamlingen hans «Auge i vind» brukes som øyekirurgisk manual.

Men skjønnlitteraturen forteller oss at vi ikke er alene i verden: Fosse skriver noe som på mystisk vis gir oss opplevelsen av å tilhøre samme art, uansett hvor vi befinner oss. Bare mennesker leser skjønnlitteratur.

Valgene betyr noe for leseopplevelsen. Fosse er ikke alene i verden. Han har publikum der det finnes mennesker med språk. Hans språk er nynorsk, og på nynorsk formidler han det vestlandsmenneskelige til lesere og tilskuere i hele verden,

enda bare en brøkdelen forstår et eneste ord nynorsk.

Når en fransk kvinne leser «Nokon kjem til å kome», leser hun oversetter Terje Sindings ord. Han har smakt seg frem til at «ikkje berre åleine» kan bli «pas simplement seuls». Han kunne ha valgt «seulement seuls», men ville kanskje ikke gjenta «seul». Svante Aulis Löwenborg har derimot valgt gjentagelse når han oversetter «saman aleine» til «ensamme tilsammans» i stedet for «ensamma ihop».

Oversetterens valg fører til ulik rytme og klang, og disse valgene betyr noe for leseopplevelsen. Uten oversetterne ville Fosse vært en utkantforfatter som bare ble lest av spesielt interesserte skandinaver og italienske studenter med svartmetallfascinasjon.

Dette gjelder ikke bare nobellitteratur. Skal tekster nå utenfor forfatterens språkgrens, må de oversettes, enten de handler om fämælte vestlandstyper, kirurger

som forfører sykepleiere, eller grisunger som heter Peppa.

Menneskelige oversettere er viktigere enn noensinne. Maskiner er blitt veldig flinke «oversettere». KI-programmer kan lage «oversettelser» som er så gode at det er umulig å se at en maskin står bak. Trenger vi mennesker til å oversette når en maskin lager noe som ser like bra ut? Svaret er at menneskelige oversettere er viktigere enn noensinne.

Ta en enkel setning som «Dad died today». ChatGPT «oversetter» den med «Pappa døde i dag». Det er ikke feil, men hvis det er første setning i en roman, inngår den i et nettverk av referanser en oversetter må ta stilling til.

Hva er best, far/faren min/min far/pappa/fatteren/faderen? Døde han, daua han, sovnet han inn? Skal «i dag» stå først eller sist? Dette er vurderinger bare et menneske kan gjøre. Vi kjenner kontekstene en setning kan sies i.

Maskinen oversetter ikke. Den regner seg frem til det statistisk mest sannsynlige neste ordet i en bestemt rekke. Det er imponerende, men det er matematikk. Å oversette er det bare mennesker som gjør.

Har du en tekst der opplevelsen ikke har noe å si - en handleliste eller en kirurgisk manual - kan du kanskje la en maskin «oversette» den for deg. Men når teksten er ment å oppleves, når den formidler en menneskelig erfaring, kan bare et menneske oversette den.

Den omsorgen fortjener både nobelpris-mottagere og seriebokforfattere.

Og den fortjener du.

Oversetterens valg fører til ulik rytme og klang, og disse valgene betyr noe for leseopplevelsen